

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1707

Q. 101. An lex humana possit directè præcipere vel prohibere actus
internos, & quidem solos.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42634

alióqui separabilibus, ita ut habito præcisè actu externo non haberetur hoc, quod præcipitur, ergo actus internus directè simul præcipitur eodem modo quo externus, uti post *Caram* rectè urget *Carden.* suprà n. 9. Similiter dicunt multi ab Ecclesia directè præcipi aut saltem præcipi posse orationem attentam, etiam dato, quòd essentia orationis consistere possit sine attentione interna, sic autem simul directè præciperetur attentio interna, ergo. Denique quis dicat Patrem non posse filio prohibere mendacium? illo autem prohibito æquè primò prohibetur mens verbis contraria, ergo. Plura exempla affert *Carden.* suprà à n. 16., probatque etiam *Suarez* l. 4. c. 13. sæpe à Jure Canonico præcipi ejusmodi actus mixtos.

648 Q. 101. *An lex humana possit directè præcipere vel prohibere actus internos, & quidem solos.*
R. Antequam resolvam, explicabo sententias, quæ præcipuè tres sunt; prima negat, secunda affirmat, tertia distinguit:

649 §. I. Prima sententia negans docetur expressè à *S. Th.* 1. 2. q. 91. a. 4. O, & q. 100. a. 9. O, ubi pro eadem citat *Aristotelem*: sequuntur plurimi antiqui & recentiores: *Ratio* autem est 1. quia frustra esset potestas imperandi actum, quem imperans nullo modo per se cognoscere potest, neque illius omissionem punire, neque expletionem urgere, sed legislator humanus nequit per se cognoscere actum merè internum non conjunctum cum externo, nec potest punire ejus omissionem, neque urgere expletionem, cum non possit scire, an positus sit vel omissus, ergo. 2. Si lex humana possit præcipere actus merè internos, etiam poterit lex civilis, quod est contra communem sensum. 3. Et velut à priori: potestas humana debet exerceri humano modo, sed non exercetur

retur humano modo, si tenderet directè ad actus merè internos, etiam ut conjunctos cum externis, inquit *Lugo* in Resp. Mor. l. 6. d. 7., quia agere de merè internis ad solum Deum & creaturas spirituales spectat, commercium verò humanum tantum attingit externa sensibus subjecta: atque inde etiam est, quòd lex purè interna & exterioris non manifestata neminem obliget, etiam si sciretur existere in mente legislatoris volentis obligare, quia nempe humano modo non est applicata, ergo. 4. Commune axioma est, quòd ad Ecclesiam non spectet judicare de internis, ergo nec ad eam spectat agere de internis, ergo nec ea præcipere vel prohibere.

§. II. Secunda sententia affirmans docetur ab *Adriano* & aliis, ac nititur his fundamentis, 1. Christus dedit Ecclesiæ potestatem absolutam præcipiendi suis subditis, quam non scimus esse limitatam ad actus tantum externos vel mixtos, ergo cum concessio Christi sit favorabilis, restringi non debet sed potius extendi etiam ad actus merè internos, v. g. virtutum, cum hi maximè utiles sint vel necessarii ad bonum animæ & ultimum finem, ad quem fidelibus procurandum data est Ecclesiæ potestas legislativa. 2. Ecclesia potest dispensare in voto merè interno, ergo habet potestatem ad merè interna. 3. Potest quis obligare se voto ad actum merè internum, ergo etiam potest obligari ab alio homine, cui potestatem in se dedit. *Conf.* nam si quis voveat in omnibus obedire Prælato, poterit Prælatus ei præcipere, v. g. orationem mentalem, ad quam tenebitur vi præcepti, ergo præceptum humanum potest directè tendere in actum merè internum. Hæc quidem argumenta & plura alia probabiliter solvunt *Lugo* supra & *Castrop.* d. 1. p. 6., fusissimè autem *Dicast.* de cens. d. 2. à n. 89, alia tamen postea afferenda non ita facillè solvant.

651 §. III. Tertia sententia, quam tenent *Carden.* in 2. crisi diff. 24. *Gormaz* de poen. p. 2. n. 67. & alii, distinguit inter leges, nam alia est tantum directiva, alia est etiam coactiva; directiva tantum est, quæ obligat ad solam culpam in conscientia incurrendam, non autem ad aliquam poenam ab homine infligendam, & sic legislator obligatur suis legibus concernentibus bonum commune, item in probabili sententia Clerici obligantur legibus civilibus spectantibus commune bonum, sed tam legislator quam Clerici obligantur quoad vim tantum directivam uti n. 674. & 675. dicitur: Lex coactiva, quæ aliter vocatur comminatoria, obligat & sub culpa & sub poena expressè vel tacitè statuta per legem: porro lex coactiva iterum est duplex, alia enim est coactiva coactione internâ, alia externâ; illa dicitur coactiva coactione internâ, quæ obligat sub poena ipso facto ante sententiam Judicis incurrenda: illa dicitur coactiva coactione externâ, quæ obligat sub poena per sententiam inferenda. Hoc supposito,

652 §. IV. Lex humana, si sit tantum directiva, potest præcipere vel prohibere actus merè internos. *Prob.* 1. quia potest præcipere actus mixtos, uti n. 607. dictum est, ergo etiam solum internos. *Conf. prob.*, quia præcipiendo mixtos, directè tendit etiam in internos, præcipiendo illos, nec requiritur, ut de eis possit cognoscere aut judicare. *Conf.*, Ecclesia potuit primò præcipere orationem vocalem nudam, & postea superaddere præceptum directivum de adjungenda attentione interna, sicquè directè adjecisset præceptum tendens in aliquid merè internum. 2. Quia actus merè internus est capax obligationis à Deo, ergo etiam ab homine, nam non obstat, quòd homo eum actum non possit cognoscere, judicare, punire, id enim non requiritur ad legem directi-

directivam, sed tantum ad coactivam, & satis est, quod Deus, qui assistit omni legi humanæ, eamque suâ voluntate veluti informat, suppleat in eo sitque ejus vindex, & transgressionem sit puniturus: posse autem dari legem, quæ tantum sit directiva, videtur certum, cum vis directiva sit separabilis à coactiva, uti n. 651. dictum est circa legislatorem & Clericum: imò omnis lex naturalis, prout contradistinguitur à divina, est tantum directiva, ergo etiam talis esse poterit lex humana respectu actus merè interni. 3. Praxis propositionis decimæ ab *Innocentio XI.* damnata est aliquid pure internum, sed praxis illius propositionis est prohibita per legem humanam directivam, ergo aliquid merè internum prohibetur per legem humanam directivam. *Min.* est certa ex Bulla adjuncta, ubi in fine districtè in virtute S. Obedientiæ & sub interminatione divini judicii prohibetur praxis omnium illarum propositionum: *Maj.* etiam est certa, quia propositio 10. damnata est hæc, *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali*, praxis autem illius est ommissio amoris interni, quæ ommissio est quid pure internum. *Si dicas 1.* ibi tantum prohiberi, ne doceantur illæ sententiæ, *Contrà* est, quod doctrina paulò antè prohibeatur omnibus sub excommunicatione latae sententiæ, ergo quod additur de praxi, non potest intelligi de doctrina, sed de ipso illius usu. *Si dicas 2.*, Ecclesiam tantum declarare obligationem, quæ est ex jure naturali & divino, *Contrà* est, quia nullo verbo innuit modum declarandi, sed prohibendi, non aliter ac facit, dum alia directè prohibet, v. g. ne propositiones illæ doceantur.

§. V. Lex humana coactiva coactione internâ potest præcipere vel prohibere actus pure internos. 653

Probatur 1. argumentis n. 652. allatis, quia coactio

purè interna non requirit præviã cognitionem causæ, sed pœna incurritur ipso facto apud Deum, qui vindex est legum omnium humanarum & Ecclesia per legem coactivam coactione internâ præcipit vel prohibet actus mixtos, v. g. homicidium voluntarium Clerici, quòd punit excommunicatione; homicidium conjugis cum intentione matrimonii, cui addit pœnam impedimenti &c., in his autem punit directè volitionem occidendi & intentionem matrimonii, non per sententiam Judicis, quæ prærequirat cognitionem causæ, sed per ipsam legem, quæ talem cognitionem non requirit, ergo eodem modo posset Ecclesia solam hæresim internam prohibere sub pœna ipso facto incurrenda. 3. Praxis propositionis 10. ab *Inn. XI.* damnatæ, est aliquid merè internum, secundùm dicta n. 652., sed praxis illa potuit prohiberi sub excommunicatione latæ sententiæ, quid enim obstat?, ergo aliquid merè internum potuit prohiberi sub ea pœna, ergo per legem coactivam coactione internâ.

654 §. VI. Lex humana coactiva coactione externâ non potest præcipere vel prohibere actus merè internos, bene tamen mixtos. *Ratio* primæ partis est, quia homo non potest per se cognoscere nec judicare nec punire actum merè internum, ergo nec potest eum præcipere aut prohibere lege externè coactivâ, ad quam requiritur posse exterius cogere ad observationem, convincere de transgressione eamque punire: & hoc tantùm vult *S. Tb.* n. 649. relatus. *Ratio* secundæ partis est, quia quamvis in- & externus, qui constituunt actum mixtum, sint separabiles, tamen posito actu externo prudenter præsumi potest adesse etiam internum, v. g. posito homicidio prudenter præsumitur adfuisse voluntatem occidendi, nisi aliqua circumstantia aliud suadeat, ergo ex actu
exter-

externo sufficienter potest cognosci internus, & consequenter ratione externi poterit judicari ac puniri.

§. VII. Nunc facile est respondere ad rationes primæ sententiæ, nam ad 1. & 4. patet responsio ex dictis: quod autem lex manens in mente legislatoris non obliget, causa est, quia deest illi ordinatio ad subditos & promulgatio, quæ sunt de essentia illius vel essentialiter requiruntur. *Ad 2.* disparitas est de lege civili, hæc enim non procedit à potestate spirituali, nec intendit bonum spirituale hominis, nec eum dirigit ad finem supernaturalem, sed tantum versatur circa politicam & externam gubernationem; è contrà leges Ecclesiasticæ omnia opposita intendunt, ad quæ maximè juvant ac necessarii sunt actus interni. *Ad 3.* Quamvis potestas humana ferens legem, quæ concernit conscientiam, tendat ad actus internos, adhuc exercetur humano modo, non sistendo quidem in fine humano seu naturali, sed juvando & quasi elevando hominem supra se, eò quod illum dirigit ad bona æterna & supernaturalia, in quo nihil est inconvenientiæ.

Q. 102. Quid advertendum sit circa verba legum. R. seqq. 656

§. I. Communis est sententia, quod hæc verba, *præcipio, impero, jubeo, prohibeo, interdico*, si materia sit gravis, importent obligationem gravem: illa autem, *volumus, ordinamus, sancimus, statuimus*, per se eam non importent, cum sint indifferentia ad legem, consilium, exhortationem, regulam: *Mando* idem est quod *præcipio*, uti rectè *Illf.* t. I. d. 2. n. 2. contra *Az.*

§. II. Verba præceptiva non semper judicant præceptum perfectum obligans sub mortali, uti rectè *Less.* in auct. V. *Religiosus* cas. 4. n. 8. *Sa* & alii apud *Castrop.* d. 1. p. 9. n. 4., Attamen verbum, *debet, debent,* 657